

Negeseuon allweddol o ymchwil ar gam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu

Sara Scott, DMSS Research

Ail argraffiad, Medi 2023

Negeseuon allweddol

Fel mae'r enw'n disgrifio, mae 'cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu' yn cyfeirio at gam-drin plant yn rhywiol sy'n digwydd mewn amgylchedd teuluol. Gall cam-drin gynnwys perthnasau neu eraill (fel gofawyr maeth neu bartner rhiant) sy'n teimlo fel teulu o safbwynt y plentyn.

Mae'r amgylchedd teuluol yn gyd-destun cyffredin lle mae cam-drin plant yn rhywiol yn digwydd, sy'n cyfrif am bron i hanner yr holl droseddau cam-drin plant yn rhywiol sy'n cael eu riportio i'r heddlu yng Nghymru a Lloegr.

Mae'r rhan fwyaf o bobl sy'n cam-drin plant yn rhywiol mewn cyd-destun teuluol yn ddynion, er bod cam-drin gan fenywod yn digwydd. Yn ogystal ag oedolion, gall plant eraill sy'n rhan o'r teulu gam-drin.

Gall aelodau'r teulu fod yn rhan o gynhyrchu a dosbarthu deunydd cam-drin plant yn rhywiol (fel delweddau neu fideos), mewn camfanteisio'n rhywiol ar blant, ac wrth gam-drin plant yn drefnus gan sawl camdriniwr. Mae'n bwysig bod ymarferwyr yn ystyried y risg y bydd mathau eraill o gam-drin plant yn rhywiol yn digwydd wrth asesu plant a allai fod wedi profi cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu.

Mae cam-drin rhywiol o fewn y teulu yn aml yn digwydd ar y cyd â mathau eraill o gam-drin corfforol neu emosiynol neu esgeulustod, ac mae tystiolaeth o berthynas agos rhwng cam-drin plant a thrais domestig, rhwng cam-drin rhywiol yn ystod plentynod ac erledigaeth rywiol yn ystod y glasoed, a rhwng erledigaeth o fewn y teulu a'r tu allan i'r teulu.

Mae cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu yn aml yn dechrau yn gynt na cham-drin y tu allan i'r teulu, ac efallai y bydd yn parhau am flynyddoedd lawer. Gall cam-drin gan aelod o'r teulu, yn enwedig rhiant neu ofalwr, fod yn arbennig o drawmatig oherwydd y brad, y stigma a'r cyfrinachedd sydd ynghlwm. I'r rheini sy'n cael eu cam-drin, mae wedi cael ei gysylltu ag iechyd corfforol a meddyliol gwael, incwm is, anawsterau o ran cynnal perthnasoedd ac ail-erledigaeth ar draws gwrs bywyd.

Mae effaith y cam-drin yn dibynnu ar nifer o ffactorau, gan gynnwys ei natur, ei ddifrifoldeb a'i hyd, profiadau eraill yn ystod plentynod, a'r gefnogaeth y mae'r plentyn yn ei gael. Mae ymatebion cefnogol gan ofalwyr nad ydynt yn cam-drin yn bwysig iawn.

Ni chaiff llawer o achosion o gam-drin plant yn rhywiol o fewn teuluoedd eu datgelu. Efallai fod plant yn ofni'r camdriniwr(wyr) neu ddim eisiau iddynt fynd i drafferth; efallai eu bod yn credu mai 'eu bai nhw' oedd y gamdriniaeth, yn ofni beth allai ddigwydd i'w teulu os byddant yn dweud, neu'n peidio â chydabod eu profiad fel camdriniaeth. Efallai y bydd plant ag anableddau corfforol a dysgu, a phlant o rai cymunedau lleiafrifoedd ethnig, yn wynebu rhwystrau ychwanegol wrth geisio cymorth. O ganlyniad, mae'n hanfodol bod gweithwyr proffesiynol yn effro i arwyddion o gam-drin plant yn rhywiol ac yn hyderus i gynnig cymorth priodol. Mae angen i weithwyr proffesiynol fod yn ddibynadwy, yn ddilys ac yn empathig, yn hwyluso dewis, rheolaeth a diogelwch, ac yn darparu eiriolaeth.

Gall cefnogaeth a therapi i blant – yn enwedig pan fydd yn cynnwys rhiant/rhieni nad ydynt yn c am-drin – gael effaith gadarnhaol. Mae gwasanaethau sy'n gwrando, yn credu ac yn parchu plant ac aelodau o'r teulu nad ydynt yn cam-drin yn cael eu gwerthfawrogi'n fawr, ond mae'r gwasanaethau sydd ar gael yn dal i fod yn dameidiog.

Nod ein papurau ‘Negeseuon allweddol ymchwil’ yw darparu gwybodaeth gryno a pherthnasol i ymarferwyr rheng flaen a chomisiynwyr. Maen nhw’n dod â’r ymchwil diweddaraf at ei gilydd i greu trosolwg hygyrch, gan gefnogi darpariaeth hyderus o’r ymatebion gorau posibl i gam-drin plant yn rhywiol.

Noder: Cyfeiria’r term ‘plant’ yn y ddogfen hon yn gyffredinol at unigolion dan 18 mlwydd oed.

Beth yw cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu?

Nid oes un diffiniad pendant o gam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu. Fodd bynnag, cydnabyddir yn gyffredinol, yn ogystal â chamdriniaeth gan berthynas (fel rhiant, brawd neu chwaer neu nain neu daid), gall gynnwys cam-drin gan eraill sydd â chysylltiad agos â’r teulu, neu a ystyrir yn ‘un o’r teulu’, megis gofalwr maeth neu bartner rhiant (Horvath et al, 2014).

Mae’r ddealltwriaeth hon yn unol â chanllawiau Gwasanaeth Erlyn y Goron ar Ddeddf Troseddau Rhywiol 2003, sy’n nodi:

‘Mae’r troseddau hyn yn adlewyrchu’r uned deuluol fodern ac yn ystyried sefyllfaedd lle mae rhywun yn byw o fewn yr un aelwyd â phlentyn ac yn tybio safle o ymddiriedaeth neu awdurdod dros y plentyn hwnnw, yn ogystal â pherthnasoedd a ddiffinnir gan gysylltiadau gwaed, mabwysiadu, maethu, priodas neu fyw gyda’n gilydd fel partneriaid.’

(Gwasanaeth Erlyn y Goron, 2022).

Mae siâp teuluoedd yn amrywio, felly wrth feddwl a yw cam-drin yn rhywbeth o fewn y teulu, efallai mai’r cwestiwn pwysicaf i weithwyr proffesiynol ei ystyried yw: ‘A oedd y troseddwr yn teimlo fel aelod o’r teulu i’r plentyn?’

Mynychder cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu

Nid ydym yn gwybod yn sicr faint o gam-drin plant yn rhywiol sy’n digwydd, ond mae astudiaethau’n awgrymu bod un o bob deg plentyn (15% o ferched a 5% o fechgyn) yn profi rhyw fath o gam-drin rhywiol cyn iddynt gyrraedd 16 oed (Karsna a Kelly, 2021). Mae cam-drin yn yr amgylchedd teuluol yn cyfrif am bron i hanner yr holl droseddau cam-drin plant yn rhywiol sy’n cael eu riportio i’r heddlu yng Nghymru a Lloegr (Cyngor Genedlaethol Prif Swyddogion yr Heddlu, 2023). Yn Arolwg Troseddau Cymru a Lloegr 2019 (CSEW), dywedodd tua chwarter i draean o’r rhai sydd wedi goroesi cam-drin plant yn rhywiol – a thua thraean i hanner y rheini yr oedd eu cam-drin wedi cynnwys treiddio neu drais rhywiol – fod aelod o’r teulu wedi bod yn rhan o’u cam-drin (Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2020).

Mae’r rhan fwyaf o bobl sy’n cam-drin plant yn rhywiol, gan gynnwys mewn cyd-destun teuluol, yn ddynion, er bod cam-drin gan fenywod yn digwydd. Ymysg yr ymatebwyr i CSEW 2019, a ddywedodd eu bod wedi cael eu cam-drin yn rhywiol cyn 16 oed, nododd 5% eu bod wedi cael eu cam-drin yn rhywiol gan eu tadau, 6% gan eu llystadau, 1% gan eu mamau a 0.3% gan eu llysfamau; dywedodd 22% eu bod wedi cael eu cam-drin yn rhywiol gan aelodau eraill o’r teulu (rhywedd amhenodol) (Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2020). Canfu astudiaeth arall yn y DU fod tua chwarter yr achosion o gam-drin plant yn rhywiol yn yr amgylchedd teuluol yn cynnwys cam-drin gan rywun dan 18 oed (Comisiynydd Plant Lloegr, 2015).

Mae gwaith ymchwil presennol yn dangos bod cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu, o’i gymharu â cham-drin y tu allan i’r teulu, yn dechrau ar oedran iau yn gyffredinol; yn cynnwys troseddau mwy difrifol ac aml dros gyfnod hwy; ac mae bron bob amser yn digwydd yng nghyd-destun perthnasoedd mwy cymhleth sy’n ymwneud â dibyniaeth emosiynol ac ymarferol, yn ogystal â phŵer a rheolaeth (Ventus et al, 2017; Salter, 2018; Salter, 2013; Allnock a Miller, 2013).

Mae cam-drin plant yn rhywiol yn digwydd mewn teuluoedd ar draws pob ethnigrwydd, ond mae dioddefwyr a goroeswyr o gymunedau lleiafrifoedd ethnig yn aml yn wynebu rhwystrau ychwanegol rhag dweud wrth unrhyw un amdano a chael cymorth priodol (Gill a Harrison, 2018; Warrington et al, 2017). Gall lefelau uchel o gyfrinachedd, cywilydd a stigma mewn rhai cymunedau, ynghyd â thybjaethau diwylliannol gan weithwyr proffesiynol, gynyddu'r rhwystrau i riportio ac atal amddiffyn plant effeithiol (Hurcombe et al, 2022; Bernard a Harris, 2016; Cowburn et al, 2015; Gohir, 2013; Ali et al, 2021; Gilligan ac Akhtar, 2006). Mae plant o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig yn cael eu tangynrychioli yn holl ddata'r asiantaeth, sy'n golygu bod eu profiadau o gam-drin plant yn rhywiol – gan gynnwys cam-drin o fewn y teulu – yn cael eu colli hyd yn oed yn amlach gan asiantaethau swyddogol na rhai plant Gwyn (Karsna a Kelly, 2021).

Mae plant anabl mewn mwy o berygl o gael eu cam-drin yn rhywiol na phlant nad ydynt yn anabl (Jones et al, 2012; Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2020). Maent yn aml yn fwy dibynnol ar eu gofawyr, gallent brofi mwy o rwystrau i gyfathrebu a gallent fod yn llai tebygol o gael eu hystyried yn ddioddefwyr posibl o gam-drin o fewn y teulu; gall y ffactorau hyn, ynghyd â diffyg gwybodaeth arbenigol ymysg gweithwyr proffesiynol, arwain at lefelau isel o ddatgelu ac ymatebion annigonol (Jones et al, 2012; Stalker et al, 2010).

Er bod y rhan fwyaf o waith ymchwil yn ymwneud â cham-drin rhywiol gan aelodau unigol o'r teulu, gall teuluoedd hefyd fod yn rhan o gam-drin plant wedi'i drefnu gan sawl camdriniwr (Salter, 2013), mewn ecsbloetio plant yn rhywiol (Berelowitz et al, 2013), neu wrth gynhyrchu a dosbarthu deunydd cam-drin plant yn rhywiol fel delweddau a fideos (Mitchell et al, 2005; Canadian Centre for Child Protection, 2017). Mae rhai arolygon o oedolion sydd wedi goroesi wedi canfod bod tua hanner yr unigolion sy'n ymwneud â chynhyrchu deunydd o'r fath yn aelodau o'r teulu, gyda rhieni biolegol/mabwysiadol neu lys-rieni yn aml yn gynhyrchwyr cynradd (Canadian Centre for Child Protection, 2017; Gewirtz-Meydan et al, 2018). Mae dadansoddiad o gynnwys delweddau a fideos yn awgrymu bod y rhan fwyaf wedi cael eu cynhyrchu yn y cartref (Canadian Centre for Child Protection, 2016; DeMarco et al, 2018), ac mae'r delweddau sy'n cael eu gwerthu amlaf ar-lein yn cynnwys cam-drin merched cyn y glasoed gan eu tadau (Seto et al, 2018).

Cam-drin gan y sawl sy'n ymddwyn fel rhieni

Tadau a llystadau yw'r perthnasau a geir amlaf yn euog o gam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu. O'u cymharu â throseddwyr a gafwyd yn euog y tu allan i'r teulu, maent yn fwy tebygol o ddisgrifio hanes o gam-drin rhywiol yn ystod plentyndod, cam-drin teuluol ac esgeulustod, ac ymlyniad gwael gan rieni, ond maent yn llai tebygol o lawer i feddu ar y tueddiadau gwrthgymdeithasol neu'r 'diddordebau rhywiol' penodol a nodir yn aml mewn troseddwyr y tu allan i'r teulu (Seto et al, 2015).

Mae cam-drin gan famau a menywod sy'n ofalwyr yn llawer llai cyffredin. Ymysg 986 o blant a gyfeiriwyd at ganolfan atgyfeirio ymosodiadau rhywiol yn Lloegr dros gyfnod o dair blynedd, roedd ffigurau rhieni benywaidd (e.e. mamau, llysfamau neu brif ofalwyr) ond yn cael eu hamau o gam-drin mewn 18 o achosion, o'i gymharu â 177 o achosion yn ymwneud â rhieni gwrywaidd (Majeed-Ariss et al, 2021). Pan fydd menywod yn cam-drin plant yn rhywiol, mae'n fwy tebygol o fod eu plant eu hunain, neu eraill sydd yn eu gofal yn rheolaidd, yn hytrach na'r rheini y tu allan i gyd-destun y teulu; pan fyddant yn cyd-droseddu, mae'n aml gyda phartner gwrywaidd agos (Gerke et al, 2021; Gerke et al, 2020; Williams a Bierie, 2015).

Ychydig o waith ymchwil sydd wedi'i gyhoeddi ar sut mae rhieni sy'n cam-drin yn llwyddo i ddylanwadu ar, neu dawelu eu plant. Nododd un astudiaeth fod rhai rhieni'n ceisio dylanwadu ar ganfyddiad eu plant o weithredoedd rhywiol drwy ddiffinio'r gamdriniaeth fel mynegiant iach o gariad a rhianta, fel profiad llawen, neu fel cosb y mae'r plentyn yn ei haeddu (Eisikovits et al, 2017). Roedd dadansoddiad o gyfweiliadau fforensig gyda phlant yn Israel (Katz a Field, 2022) wedi canfod prosesau meithrin perthynas amhriodol hir iawn gan rai tadau – yn para misoedd neu flynyddoedd – lle'r oedd cariad ac ymlyniad yn gymysg â chyffwrdd a siarad rhywiol amhriodol. Mewn rhai cyfweiliadau, disgrifiodd y plant bŵer aruthrol y tad dros y teulu cyfan a'i allu i'w dychryn ar sail ei bresenoldeb yn unig, heb fod angen geiriau na gweithredoedd. Roedd y plant hefyd yn pwysleisio sut roedd cam-drin yn teimlo'n 'normal' oherwydd ei fod yn digwydd mewn cyd-destunau arferol, bob dydd – e.e. wrth wneud gwaith cartref, cael bath neu wylio'r teledu – a hyd yn oed pan oedd aelodau eraill o'r teulu'n bresennol.

Cam-drin gan frodyr a chwiorydd

Gall achosion o ymddygiad rhywiol rhwng brodyr a chwiorydd fod yn eithaf cyffredin, a lle nad oes anghydraddoldeb sylfaenol o ran pŵer, nid ydynt o reidrwydd yn gamdriniol (Finkelhor, 1980; Yates ac Allardyce, 2021). Fodd bynnag, gall ymddygiad rhywiol camdriniol gan frawd neu chwaer gael effeithiau tymor hir ac mae o bosibl yr un mor ddifrifol â mathau eraill o gam-drin rhywiol o fewn y teulu (Yates, 2017).

Mae gwaith ymchwil gydag oedolion sydd wedi goroesi ymddygiad rhywiol camdriniol gan frodyr a chwiorydd yn awgrymu bod cam-drin o'r fath yn aml yn digwydd mewn cyd-destun teuluol lle ceir trais domestig, cosb gorfforol a cham-drin rhywiol rhwng rhieni a phlant (McDonald a Martinez, 2017; Tener, 2021; Yates ac Allardyce, 2021). Yn y teuluoedd mwyaf camdriniol, efallai y bydd nifer o berthnasoedd camdriniol: gall plant gael eu cam-drin gan frawd neu chwaer, a gall plant fod yn dyst i gam-drin a/neu geisio amddiffyn brawd neu chwaer iau (Katz et al, 2021).

Nodi achosion o gam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu

Un anhawster wrth amcangyfrif pa mor gyffredin yw cam-drin rhywiol yw cyn lleied o gam-drin rhywiol sy'n cael ei ddatgelu o hyd: yn Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr 2019, dywedodd 64% o'r ymatebwyr a oedd wedi cael eu treisio neu eu cam-drin yn rhywiol gan riant, llys-riant neu warcheidwad nad oeddent wedi dweud wrth unrhyw un ar y pryd (Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2020), ac amcangyfrifir mai dim ond un o bob wyth o blant sy'n cael eu cam-drin yn rhywiol yn yr amgylchedd teuluol sy'n dod i sylw awdurdodau statudol (Comisiynydd Plant Lloegr, 2015). O ganlyniad, mae'n hanfodol bod gweithwyr proffesiynol ac oedolion cyfrifol eraill yn gallu adnabod arwyddion cam-drin posibl a chymryd camau priodol (gweler Glinski, 2021). Mae *Negeseuon Allweddol o Waith Ymchwil ar Nodi Ddatgeliadau o Gam-drin Plant yn Rhywiol ac Ymateb Iddynt* (www.csacentre.org.uk/resources/key-messages/disclosures-csa/) y Ganolfan CPRh yn rhoi sylw manwl i'r pwnc hwn.

Mae'r rhesymau pam fod plant yn cadw'n dawel yn cynnwys eu bod yn ofni'r sawl sy'n eu cam-drin, nid ydynt eisiau i'r sawl sy'n eu cam-drin fynd i drafferth, maent yn teimlo mai 'eu bai nhw' oedd y cam-drin ac maent yn teimlo'n gyfrifol am beth fydd yn digwydd i'w teulu os byddant yn dweud (Warrington et al, 2017). Yn ogystal, nid yw nifer o ddiodefwyr sy'n blant yn deall eu bod yn cael eu cam-drin tan yn llawer hwyrach, yn aml pan fyddant yn oedolion (Radford et al, 2011; Priebe a Svedin, 2008).

Nid yw llawer o blant yn 'dweud' mewn ffordd syml; yn hytrach, gall eu hymddygiad a'u dicter awgrymu bod rhywbeth o'i le, ac efallai bod dangosyddion posibl hefyd yn ymddygiad y rheini a allai fod yn eu cam-drin (Cossar et al, 2013; Y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal, 2017; Glinski, 2021). Nid yw plant sydd yn dweud bob amser yn cael eu clywed na'u credu (Allnock a Miller, 2013) ac – fel y nodwyd uchod – mae plant anabl a rhai plant o gymunedau lleiafrifoedd ethnig yn wynebu mwy o rwystrau rhag datgelu. Gall plant sy'n cael eu cam-drin gan aelod benywaidd o'r teulu wynebu lefelau uwch o anghrediniaeth gan weithwyr proffesiynol, a allai israddio difrifoldeb camdriniaeth o'r fath (Clements et al, 2014).

Effeithiau cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu

Gall effaith cam-drin rhywiol yn ystod plentyndod neu'r glasoed gael ei ddylanwadu gan ffactorau fel ei hyd, lefel yr ymyrraeth gorfforol, yr oedran y digwyddodd neu y dechreuodd y cam-drin, y berthynas rhwng y plentyn a'r sawl sy'n ei gam-drin, difrifoldeb profiadau niweidiol eraill, ac argaeledd cefnogaeth ym mywyd y plentyn (Fisher et al, 2017; Allnock, 2016; Fassler et al, 2005). Mae *Negeseuon Allweddol o Ymchwil i Effeithiau Cam-drin Plant yn Rhywiol* (www.csacentre.org.uk/resources/key-messages/impacts-of-child-sexual-abuse/) y Ganolfan CPRh yn rhoi sylw manwl i'r pwnc hwn.

Nid yw effeithiau cam-drin rhywiol ar ymdeimlad plentyn o ddiffyg grym, brad a dryswch yn unigryw i gam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu (Finkelhor a Browne, 1986; Glaser, 1991), ond gallai eu cyfuniad a'u dwysedd yn y cyd-destun hwn wneud y cam-drin yn arbennig o niweidiol.

Mae tystiolaeth bod cam-drin rhywiol o fewn y teulu yn aml yn digwydd ar y cyd â mathau eraill o gam-drin corfforol neu emosiynol neu esgeulustod (Dong et al, 2004; Dong et al, 2003). Yn ogystal, mae tystiolaeth o berthynas agos rhwng cam-drin plant a thrais domestig, rhwng cam-drin rhywiol yn ystod plentyndod ac erledigaeth yn ystod y glasoed, a rhwng erledigaeth o fewn y teulu ac erledigaeth y tu allan i'r teulu (Song et al, 2022; Bidarra et al, 2016; Finkelhor et al, 2007a).

Mae cysylltiad cryf rhwng cam-drin plant yn rhywiol a chanlyniadau iechyd corfforol a meddyliol niweidiol, anawsterau o ran perthnasoedd, effeithiau economaidd-gymdeithasol ac erledigaeth bellach (Fisher et al, 2017; Vera-Gray, 2023). Fodd bynnag, nid yw pob plentyn sy'n profi cam-drin rhywiol yn dioddef canlyniadau difrifol (Sneddon et al, 2016). Mae effaith cam-drin rhywiol o fewn y teulu yn tueddu i gael ei waethygu pan fydd y cam-drin rhywiol yn cael ei gyfuno â mathau eraill o wahaniaethu neu fathau lluosog o gam-drin (Finkelhor et al, 2007b; Finkelhor et al, 2009), lle mae'n cynnwys nifer o gamdrinwyr neu rwydweithiau sydd wedi'u trefnu (Scott, 2001; Salter et al, 2003; Salter, 2013; Salter, 2017; Pacheco et al, 2023), neu pan fydd profiadau o drais a cham-drin rhyngpersonol yn digwydd ar draws gwrs bywyd (Scott et al, 2015).

Ymatebion effeithiol i gam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu

Nid yw llawer o blant sy'n cael eu cam-drin yn rhywiol yn cael unrhyw gefnogaeth, gan nad yw'r cam-drin yn cael ei ddatgelu a bod y rhai o gwmpas y plentyn yn methu adnabod arwyddion o gam-drin. Pan nodir cam-drin, mae ymatebion proffesiynol a'r gwasanaethau sydd ar gael yn amrywio'n fawr. Er bod plant yn tynnu sylw at bwysigrwydd cael cymorth ar ôl iddynt ddweud, mae eu profiadau'n awgrymu bod gwasanaethau'n aml yn methu â'u cefnogi drwy brosesau amddiffyn plant a chyfreithiol (Smith et al, 2015; Comisiynydd Plant Lloegr, 2015). Mae plant yn gwerthfawrogi cefnogaeth gan weithwyr proffesiynol sy'n ddibynadwy, dilys, optimistaidd a chalonogol, sy'n dangos gofal a thosturi, yn hwyluso dewis, rheolaeth a diogelwch ac sy'n darparu eiriolaeth (Warrington et al, 2017). Yn aml, mae yna lefel uwch o foddhad gyda gwasanaethau sy'n cael eu darparu gan y sector gwirfoddol – gan gynnwys canolfannau argyfwng trais, gwasanaethau cwnsela a chynghorwyr trais rhywiol annibynnol – o gymharu â gwasanaethau statudol megis yr heddlu, ysbytai a gofal cymdeithasol (Smith et al, 2015; McNeish et al, 2019; Jay et al, 2022).

Ymatebion amddiffyn plant

Mae ymatebion amddiffyn plant i gam-drin rhywiol o fewn y teulu wedi cael eu heffeithio gan newidiadau i dueddiadau o ran blaenoriaethau, gyda rhai mathau o gam-drin rhywiol yn llithro i lawr yr agenda wrth i awdurdodau lleol ac asiantaethau partner ganolbwyntio'n benodol ar gam-fanteisio'n rhywiol ar blant a blaenoriaethu materion eraill megis effaith trais domestig ar blant. Gall lefelau isel o ganfod cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu hefyd adlewyrchu pryderon proffesiynol a sefydliadol am gam-drin rhywiol o fewn y teulu: pa mor brin ac anodd yw hi i blant siarad am yr hyn sy'n digwydd iddynt, dealltwriaeth broffesiynol wael o wadu a datgyffesu, ac anhawster dod o hyd i ffyrdd o amddiffyn plant mewn cyd-destun teuluol cymhleth. Gall yr holl ffactorau hyn ennyn teimladau o ddiymadferthedd proffesiynol (Lovett et al, 2018; Nelson, 2016).

Canfu arolygiad ardal wedi'i dargedu ar y cyd o'r ymateb aml-asiantaeth i gam-drin plant yn rhywiol yn yr amgylchedd teuluol ddiffygion niferus yn yr ymatebion (Ofsted et al, 2020). Roedd y rhain yn cynnwys:

- ▶ gweithwyr proffesiynol heb yr hyfforddiant a'r wybodaeth sydd eu hangen arnynt i nodi ac amddiffyn plant;
- ▶ ymarfer yn y maes hwn yn cael ei arwain yn ormodol gan yr heddlu ac nid yw'n canolbwyntio digon ar y plentyn;
- ▶ diffyg blaenoriaeth i gam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu, a systemau a ddatblygwyd ar gyfer delio â cham-fanteisio'n rhywiol ar blant nad ydynt yn cael eu defnyddio yng nghyd-destun cam-drin yn yr amgylchedd teuluol;
- ▶ gweithwyr proffesiynol sy'n dibynnu gormod ar blant i ddatgelu camdriniaeth ar lafar;
- ▶ disgwyliadau afrealistig o allu mamau i amddiffyn eu plant heb fawr ddim cefnogaeth.

Mae gwelliant yn galw am weithwyr proffesiynol hyderus, sy'n gallu gwneud gwaith uniongyrchol gyda phlant, a system amddiffyn plant sy'n gefnogol, yn hytrach nac un fiwrocraataidd ac sy'n canolbwyntio ar dargedau. (Munro, 2011).

Ymyriadau cyfiawnder troseddol

Er bod cofnodion yr heddlu o droseddau cam-drin plant yn rhywiol wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf, cyn lefelu yn 2019/20, bu gostyngiad sydyn yng nghyfran yr ymchwiliadau a arweiniodd at gyhuddiad neu wŷs - o 32% yn 2014/15 i 11% yn 2021/22. Mae achosion sy'n ymwneud â cham-fanteisio rhywiol, meithrin perthynas amhriodol neu gam-drin plant yn rhywiol yn fwy tebygol o arwain at erlyniadau, o'u cymharu â'r rheini sy'n ymwneud â thrais neu ymosodiad rhywiol (Karsna a Bromley, 2023). Mae'n debygol y bydd y rhan fwyaf o achosion o gam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu yn cynnwys treisio neu ymosodiad rhywiol, ond nid oes data ar gael ar y berthynas rhwng y sawl sy'n cam-drin a'r dioddefwr.

Canfu'r arolygiad ardal wedi'i dargedu ar y cyd o 2020, y cyfeirir ato uchod (Ofsted et al, 2020), fod ansawdd ymchwiliadau troseddol i gam-drin plant yn rhywiol yn yr amgylchedd teuluol weithiau'n wael, gydag achosion cymhleth yn cael eu rheoli gan swyddogion llai profiadol ac oedi sylweddol, a oedd yn golygu bod plant mewn perygl o gael eu cam-drin ymhellach.

Cymorth therapiwtig

Mae amrywiaeth o ymyriadau seicogymdeithasol a gynigir i oedolion a phobl ifanc sydd wedi goroesi trais a cham-drin rhywiol ar gael at ddiben gwella eu hiechyd meddwl a'u lles (Lomax a Meyrick, 2022; Brown et al, 2022). Fodd bynnag, mae prinder cymorth therapiwtig i blant sydd wedi cael eu cam-drin yn rhywiol, ac mae'r ddarpariaeth yn amrywio'n fawr yn dibynnu ar y cyllid sydd ar gael mewn ardaloedd lleol. Mae'r cymorth yn aml yn gyfyngedig o ran amser ac, ar ôl iddo ddod i ben, nid oes darpariaeth os bydd effeithiau pellach trawma'n dod i'r amlwg yn nes ymlaen (McNeish et al, 2017; Ofsted et al, 2020).

Ymyriadau tymor hwy sy'n canolbwyntio ar drawma ac sy'n gweithio gyda'r plentyn a rhiant nad yw'n cam-drin sydd â'r sylfaen dystiolaeth gryfaf (Hahn et al, 2016; King et al, 2000; Cohen et al, 2005).

Cymorth sy'n canolbwyntio ar y teulu

Mae ymyriadau sy'n canolbwyntio ar y teulu cyfan, yn ogystal â'r plentyn unigol, yn bwysig (Carpenter et al, 2016; Horvath et al, 2014; a gweler Parkinson, 2022), yn bennaf oherwydd bod plant yn aml yn teimlo'n gyfrifol am ofid eu teulu yn sgil cam-drin rhywiol, a gellir lleihau hyn drwy ddarparu cymorth i aelodau o'r teulu nad ydynt yn cam-drin (Warrington et al, 2017).

Mae canfod bod eu plentyn wedi cael ei gam-drin yn rhywiol yn argyfwng bywyd mawr i riant nad yw'n cam-drin, yn aml gydag effeithiau hirdymor ar eu hiechyd meddwl (Davies a Bennett, 2022; Kilroy et al, 2014; Humphreys, 1995; Lipton, 1997; Elliott a Carnes, 2001; Hill, 2001). Gall hyn fod yn arbennig o wir os ydynt wedi profi cam-drin rhywiol yn ystod eu plentyndod eu hunain, gan y gall sbarduno atgofion am eu profiad eu hunain o gam-drin (Elliot a Carnes, 2001). Pan fydd partner neu gynbartner y rhiant nad yw'n cam-drin yn cael ei amau o'r cam-drin, mae'r effaith yn emosiynol ac yn ymarferol, gyda'r potensial i achosi'r teulu i chwalu ac ansefydlogrwydd o ran arian a chartref (Gilroy et al, 2016; Butt, 2020).

Pan fydd cam-drin rhywiol gan frawd neu chwaer yn cael ei ganfod, mae hyn hefyd yn cynrychioli argyfwng yn y teulu. Mae ymatebion nodweddiadol yn cynnwys sioc, anghrediniaeth, dicter a beio eu hunain, a gall rhieni deimlo'u bod yn cael eu rhwygo rhwng anghenion y plentyn sydd wedi cam-drin a'r plentyn sydd wedi cael ei niweidio (Tener et al, 2018; Tener et al, 2020; Yates ac Allardyce, 2021).

Pan fydd rhiant nad yw'n cam-drin yn darganfod bod ei blentyn wedi cael ei gam-drin o fewn y teulu, mae'r ffordd maen nhw'n ymateb yn hollbwysig. Mae cefnogaeth dda gan rieni yn gysylltiedig â gwell canlyniadau tymor hir i blant (Elliot a Carnes, 2001; Kendall-Tackett et al, 1993), sy'n golygu ei bod yn bwysicach fyth bod rhieni'n cael eu cefnogi yn eu tro gan weithwyr proffesiynol.

Mae'r rhan fwyaf o'r cymorth i deuluoedd yn canolbwyntio ar anghenion rhieni nad ydynt yn cam-drin, fel arfer mamau. Mae effaith cam-drin o fewn y teulu ar bob plentyn sy'n rhan o'r teulu – boed yn ddiodefwr, yn dyst i'r cam-drin, heb fod yn ymwybodol ohono neu wedi cam-drin brawd neu chwaer – yn cael ei hanwybyddu'n aml. Lle mae cam-drin o fewn y teulu wedi cynnwys brawd neu chwaer yn cam-drin, canfuwyd bod cyfranogiad proffesiynol sy'n asesu ac yn mynd i'r afael ag anghenion y teulu cyfan wedi gwella adferiad plant sydd wedi cam-drin, y plant sydd wedi cael eu cam-drin, eu rheini a brodyr a chwiorydd eraill (Tener a Sillberstein, 2019). Fodd bynnag, rhaid cydnabod nad yw ymyriad teuluol o'r fath bob amser yn bosibl, nac yn ddoeth hyd yn oed, os yw'r teulu'n rhy anhrefnus, di-drefn neu gamdriniol (Yates ac Allardyce, 2021). Canfu un astudiaeth ar raddfa fach, mewn wyth o bob naw o deuluoedd lle'r oedd rhiant neu ofalwr maeth wedi riportio'r ymddygiad a bod penderfyniad wedi'i wneud i'r brodyr a chwiorydd barhau i fyw gyda'i gilydd neu gael cyswllt heb oruchwyliaeth, fod digwyddiad pellach yn ymwneud ag ymddygiad rhywiol rhwng y brodyr a chwiorydd neu blentyn arall o fewn y teulu (Yates, 2018).

Mae rhai ymchwilwyr o'r farn bod anghenion cefnogaeth gofawr nad ydynt yn cam-drin yn anwahanadwy oddi wrth anghenion cefnogaeth y plentyn, ac na ddylai gweithwyr proffesiynol ddiystyru eu trallod hwy hefyd (van Toledo a Seymour, 2013). Mae mamau yn aml yn dweud eu bod yn teimlo eu bod yn cael eu beio, eu beirniadu ac nad ydynt yn cael eu deall gan ffrindiau ac aelodau eraill o'r teulu (Killy et al, 2014; van Toledo a Seymour, 2016). Felly, mae cymorth gan weithwyr proffesiynol sy'n gefnogol, yn empathig ac yn wybodus am y mater yn cael ei werthfawrogi'n fawr (Serin, 2018; Parkinson, 2022).

Mae canfyddiadau o dreialon therapi gwybyddol ymddygiadol (CBT) ar sail trawma yn cyfeirio at bwysigrwydd cyfranogiad ac addysg gofawr er mwyn cyflawni canlyniadau cadarnhaol i blant a lleihau straen gofawr (Macdonald et al, 2012). Mae tystiolaeth gref bod CBT i rieni nad ydynt yn cam-drin a phlant oedran ysgol yn effeithiol o ran atal dirywiad iechyd meddwl plant a/neu achosion eraill o gamdriniaeth (Stewart-Brown a Schrader-McMillan, 2011; Corcoran a Pillai, 2008).

Canfu gwerthusiad o raglen *'Women as Protectors'* yr NSPCC (sydd wedi'i hanelu'n benodol at famau a gofawr sydd mewn cysylltiad â dynion sy'n peri risg o niwed rhywiol i blant) effaith gadarnhaol ar allu menywod i gadw eu plant yn ddiogel, a chynhaliwyd sefydlogrwydd o ran iechyd meddyliol ac emosiynol llawer o'r cyfranogwyr. Roedd menywod yn gwerthfawrogi elfen gwaith grŵp y rhaglen yn arbennig (Romanou a Margolis, 2019).

Mae gwerthusiadau eraill wedi canfod bod rhieni nad ydynt yn cam-drin sy'n cymryd rhan mewn grwpiau cymorth yn adrodd lefelau uwch o les a hyder, llai o straen, a mwy o allu i ofalu am eu plentyn a rheoli perthnasoedd â gweithwyr proffesiynol. Mae grwpiau sy'n helpu cyfranogwyr i ddatblygu rhwydweithiau cymdeithasol hollbwysig gyda phobl eraill sy'n rhannu'r un profiadau yn helpu i normaleiddio ymddygiad plant, a gallai leihau iselder. (van Toledo and Seymour, 2013; Hernandez et al, 2009).

References

- Ali, N., Butt, J. a Phillips, M. (2021) *Improving Responses to the Sexual Abuse of Black, Asian and Minority Ethnic Children*. Barking: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- Allnock, D. (2016) *Exploring the Relationship between Neglect and Adult-perpetrated Intra-familial Child Sexual Abuse: Evidence Scope 2*. Totnes: Research in Practice.
- Allnock, D. a Miller, P. (2013) *No One Noticed, No One Heard: A Study of Disclosures of Childhood Abuse*. Llundain: NSPCC.
- Berelowitz, S., Clifton, J., Firmin, C., Gulyurtlu, S. ac Edwards, G. (2013) "If Only Someone Had Listened." *The Office of the Children's Commissioner's Inquiry into Child Sexual Exploitation in Gangs and Groups*. Final Report. Llundain: Office of the Children's Commissioner.
- Bernard, C. a Harris, P. (2016) Introduction. Yn Bernard, C. a Harris, P. (gol.) *Safeguarding Black Children: Good Practice in Child Protection*. Llundain: Jessica Kingsley.
- Bidarra, Z., Lessard, G. a Dumont, A. (2016) Co-occurrence of intimate partner violence and child sexual abuse: Prevalence, risk factors and related issues. *Child Abuse & Neglect*, 55:10–21.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.03.007>
- Brown, S., Carter, G., Halliwell, G., Brown, K., Caswell, R., Howarth, E., Feder, G. a O'Doherty, L. (2022) Survivor, family and professional experiences of psychosocial interventions for sexual abuse and violence: A qualitative evidence synthesis. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 2022(10):CD013648.
<https://doi.org/10.1002/14651858.CD013648.pub2>
- Butt, E. (2020) *Know Economic Abuse: 2020 Report*. Llundain: Refuge.
- Canadian Centre for Child Protection (2017) *Survivors' Survey*. Winnipeg, Canada: CCCP.
- Canadian Centre for Child Protection (2016) *Child Sexual Abuse Images on the Internet: A Cybertip.ca Analysis*. Winnipeg, Canada: CCCP.
- Carpenter, J., Jessiman, T., Patsios, D., Hackett, S. a Phillips, J. (2016) *Letting the Future In: A Therapeutic Intervention for Children Affected by Sexual Abuse and their Carers. An Evaluation of Impact and Implementation*. Llundain: NSPCC.
- Clements, H., Dawson, D. a das Nair, R. (2014) Female-perpetrated sexual abuse: A review of victim and professional perspectives. *Journal of Sexual Aggression*, 20(2):197–215.
<https://doi.org/10.1080/13552600.2013.798690>
- Cohen, J., Mannarino, A. a Knudsen, K. (2005) Treating sexually abused children: 1 year follow-up of a randomized controlled trial. *Child Abuse & Neglect*, 29(2):135–145.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.12.005>
- Comisiynydd Plant Lloegr (2015) *Protecting Children from Harm: A Critical Assessment of Child Sexual Abuse in the Family Network in England and Priorities for Action*. Llundain: Office of the Children's Commissioner.
- Corcoran, J. a Pillai, V. (2008) A meta-analysis of parent-involved treatment for child sexual abuse. *Research on Social Work Practice*, 18(5): 453–464.
<https://doi.org/10.1177/1049731507313980>
- Cossar, J., Brandon, M., Bailey, S., Belderson, P., Biggart, L. a Sharpe, D. (2013) 'It Takes a Lot to Build Trust'. *Recognition and Telling: Developing Earlier Routes to Help for Children and Young People*. Llundain: Office of the Children's Commissioner.
- Cowburn, M., Gill, A. a Harrison, K. (2015) Speaking about sexual abuse in British South Asian communities: Offenders, victims and the challenges of shame and reintegration. *Journal of Sexual Aggression*, 21(1):4–15.
<https://doi.org/10.1080/13552600.2014.929188>
- Cyngor Cenedlaethol Prif Swyddogion yr Heddlu (2023) *Violence Against Women and Girls: Strategic Threat Risk Assessment 2023*. Llundain: CCPSH.
- Davies, M. a Bennett, D. (2022) Parenting stress in non-offending caregivers of sexually abused children. *Journal of Child Sexual Abuse*, 31(6):633–648.
<https://doi.org/10.1080/10538712.2021.1985676>
- DeMarco, J., Sharrock, S., Crowther, T. a Barnard, M. (2018) *Behaviour and Characteristics of Perpetrators of Online-facilitated Child Sexual Abuse and Exploitation: A Rapid Evidence Assessment*. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.
- Dong, M., Anda, R., Dube, S., Giles, W. a Felitti, V. (2003) *The relationship of exposure to childhood sexual abuse to other forms of abuse, neglect, and household dysfunction during childhood*. *Child Abuse & Neglect*, 27(6):625–639.
[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(03\)00105-4](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(03)00105-4)

Dong, M., Anda, R., Felitti, V., Dube, S., Williamson, D., Thompson, T., Loo, C. a Giles, W. (2004) The interrelatedness of multiple forms of childhood abuse, neglect, and household dysfunction. *Child Abuse & Neglect*, 28(7):771–784.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.01.008>

Eisikovits, Z., Tener, D. a Lev-Wiesel, R. (2017) Adult women survivors of intrafamilial child sexual abuse and their current relationship with the abuser. *American Journal of Orthopsychiatry*, 87(3):216–225.

<https://doi.org/10.1037/ort0000185>

Elliott, A. a Carnes, C. (2001) Reactions of nonoffending parents to the sexual abuse of their child: A review of the literature. *Child Maltreatment*, 6(4):314–331.

<https://doi.org/10.1177/1077559501006004005>

Fassler, I., Amodeo, M., Griffin, M., Clay, C. ac Ellis, M. (2005) Predicting long-term outcomes for women sexually abused in childhood: Contribution of abuse severity versus family environment. *Child Abuse & Neglect*, 29(3):269–284.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.12.006>

Finkelhor, D. (1980) Sex among siblings: A survey on prevalence, variety, and effects. *Archives of Sexual Behavior*, 9(3):171–194.

<https://doi.org/10.1007/BF01542244>

Finkelhor, D. a Browne, A. (1986) Initial and long-term effects: A conceptual framework. Yn Finkelhor, D. (gol.) *A Sourcebook on Child Sexual Abuse*. Beverly Hills, UDA: Sage.

Finkelhor, D., Ormrod, R. a Turner, H. (2007a) Re-victimization patterns in a national longitudinal sample of children and youth. *Child Abuse & Neglect*, 31(5):479–502.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.03.012>

Finkelhor, D., Ormrod, R. a Turner, H. (2007b) Poly-victimization: A neglected component in child victimization. *Child Abuse & Neglect*, 31(1):7–26.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.06.008>

Finkelhor, D., Ormrod, R., Turner, H. a Holt, M. (2009) Pathways to poly-victimization. *Child Maltreatment*, 14(4):316–329.

<https://doi.org/10.1177/1077559509347012>

Fisher, C., Goldsmith, A., Hurcombe, R. a Soares, C. (2017) *The Impacts of Child Sexual Abuse: A Rapid Evidence Assessment*. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.

Gerke, J., Lipke, K., Fegert, J. a Rassenhofer, M. (2021) Mothers as perpetrators and bystanders of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 117:105068.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105068>

Gerke, J., Rassenhofer, M., Witt, A., Sachser, C. a Fegert, J. (2020) Female-perpetrated child sexual abuse: Prevalence rates in Germany. *Journal of Child Sexual Abuse*, 29(3):263–277.

<https://doi.org/10.1080/10538712.2019.1685616>

Gewirtz-Meydan, A., Walsh, W., Wolak, J. a Finkelhor, D. (2018) The complex experience of child pornography survivors. *Child Abuse & Neglect*, 80:238–248.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.03.031>

Gill, A. a Harrison, K. (2018) ‘I am talking about it because I want to stop it’: Child sexual abuse and sexual violence against women in British South Asian communities. *The British Journal of Criminology*, 59(3):511–529.

<https://doi.org/10.1093/bjc/azy059>

Gilligan, P. ac Akhtar, S. (2006) Cultural barriers to the disclosure of child sexual abuse in Asian communities: Listening to what women say. *The British Journal of Social Work*, 36(8):1361–1377.

<https://doi.org/10.1093/bjsw/bch309>

Gilroy, H., McFarlane, J., Maddoux, J. a Sullivan, C. (2016) Homelessness, housing instability, intimate partner violence, mental health, and functioning: A multi-year cohort study of IPV survivors and their children. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 25(2):86–94.

<https://doi.org/10.1080/10530789.2016.1245258>

Glaser, D. (1991) Treatment issues in child sexual abuse. *The British Journal of Psychiatry*, 159(6):769–782.

<https://doi.org/10.1192/bjp.159.6.769>

Gliniski, A. (2021) *Arwyddion a Dangosyddion: Templed ar gyfer Adnabod a Chofnodi Pryderon ynghylch Cam-drin Plant*. Barkingside: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.

Gohir, S. (2013) *Unheard Voices: The Sexual Exploitation of Asian Girls and Young Women*. Birmingham: Muslim Women’s Network UK.

Gwasanaeth Eryln y Goron (2022) *Rape and Sexual Offences – Chapter 7: Key Legislation and Offences*. Llundain: Gwasanaeth Eryln y Goron.

- Hahn, H., Oransky, M., Epstein, C., Smith Stover, C. a Marans, S. (2016) Findings of an early intervention to address children's traumatic stress implemented in the Child Advocacy Center setting following sexual abuse. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 9(1):55–66.
<https://doi.org/10.1007/s40653-015-0059-7>
- Hernandez, A., Ruble, C., Rockmore, L., McKay, M., Messam, T., Harris, M. a Hope, S. (2009) An integrated approach to treating non-offending parents affected by sexual abuse. *Social Work in Mental Health*, 7(6):533–555.
<https://doi.org/10.1080/15332980802301440>
- Hill, A. (2001) 'No-one else could understand': Women's experiences of a support group run by and for mothers of sexually abused children. *The British Journal of Social Work*, 31(3):385–397.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/31.3.385>
- Horvath, M., Davidson, J., Grove-Hills, J., Gekoski, A. a Choak, C. (2014) "It's a Lonely Journey": A Rapid Evidence Assessment on Intrafamilial Child Sexual Abuse. Llundain: Office of the Children's Commissioner.
- Humphreys, C. (1995) Counselling and support issues for mothers and fathers of sexually abused children. *Australian Social Work*, 48(4):13–20.
<https://doi.org/10.1080/03124079508412496>
- Hurcombe, R., Redmond, T., Rodger, H. a King, S. (2022) Institutional responses to child sexual abuse in ethnic minority communities. Yn Gill, A. a Begum, H. (gol.) *Child Sexual Abuse in Black and Minoritised Communities*. Cham, Swistir: Palgrave Macmillan.
https://doi.org/10.1007/978-3-031-06337-4_7
- Jay, A., Evans, M., Frank, I. a Sharpling, D. (2022) *The Report of the Independent Inquiry into Child Sexual Abuse*. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.
- Jones, L., Bellis, M., Wood, S., Hughes, K., McCoy, E., Eckley, L., Bates, G., Mikton, C., Shakespeare, T. ac Officer, A. (2012) Prevalence and risk of violence against children with disabilities: A systematic review and meta-analysis of observational studies. *The Lancet*, 380(9845):899–907.
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60692-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60692-8)
- Karsna, K. a Bromley, P. (2023) *Child Sexual Abuse in 2021/22: Trends in Official Data*. Barkingside: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- Karsna, K. a Kelly, L. (2021) *The Scale and Nature of Child Sexual Abuse: Review of Evidence*. Barkingside: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- Katz, C. a Field, N. (2022) Unspoken: Child-perpetrator dynamic in the context of intrafamilial child sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(5–6):NP3585–NP3604.
<https://doi.org/10.1177/0886260520943723>
- Katz, C., Tener, D. a Hindi, I. (2021) "We took turns": How do child victims of intrafamilial child sexual abuse perceive and experience their siblings? *Children and Youth Services Review*, 130:106227.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106227>
- Kendall-Tackett, K., Williams, L. a Finkelhor, D. (1993) Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, 113(1):164–180.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.1.164>
- Kilroy, S., Egan, J., Maliszewska, A. a Sarma, K. (2014) "Systemic trauma": The impact on parents whose children have experienced sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 23(5):481–503.
<https://doi.org/10.1080/10538712.2014.920458>
- King, N., Tonge, B., Mullen, P., Myerson, N., Heyne, D., Rollings, S., Martin, R. ac Ollendick, T. (2000) Treating sexually abused children with posttraumatic stress symptoms: A randomized clinical trial. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(11):1347–1355.
<https://doi.org/10.1097/00004583-200011000-00008>
- Lipton, M. (1997) The effect of the primary caretaker's distress on the sexually abused child: A comparison of biological and foster parents. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 14(2):115–127.
<https://doi.org/10.1023/A:1024505216535>
- Lomax, J. a Meyrick, J. (2022) Systematic review: Effectiveness of psychosocial interventions on wellbeing outcomes for adolescent or adult victim/survivors of recent rape or sexual assault. *Journal of Health Psychology*, 27(2):305–331.
<https://doi.org/10.1177/1359105320950799>
- Lovett, J., Coy, M. a Kelly, L. (2018) *Deflection, Denial and Disbelief: Social and Political Discourses about Child Sexual Abuse and Their Influence on Institutional Responses*. A Rapid Evidence Assessment. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.

- McDonald, C. a Martinez, K. (2017) Victims' retrospective explanations of sibling sexual violence. *Journal of Child Sexual Abuse*, 26(7):874–888.
<https://doi.org/10.1080/10538712.2017.1354953>
- Macdonald, G., Higgins, J., Ramchandani, P., Valentine, J., Bronger, L., Klein, P., O'Daniel, R., Pickering, M., Rademaker, B., Richardson, G. a Taylor, M. (2012) Cognitive-behavioural interventions for children who have been sexually abused. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 2012(5):CD001930.
<https://doi.org/10.4073/csr.2012.14>
- McNeish, D., Kelly, L. a Scott, S. (2019) *Effectiveness of Services for Sexually Abused Children and Young People. Report 1: A Knowledge Review*. Barking: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- McNeish, D., Sebba, J., Luke, N. a Rees, A. (2017) *What Have We Learned about Good Social Work Systems and Practice? Children's Social Care Innovation Programme, Thematic Report 1*. Rhydychen: Rees Centre for Research in Fostering and Education.
- Majeed-Ariss, R., Wilson, R., Karsna, K., Martin, G. a White, C. (2021) Descriptive analysis of the context of child sexual abuse reportedly perpetrated by female suspects: Insights from Saint Mary's Sexual Assault Referral Centre. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 78:102112.
<https://doi.org/10.1016/j.jflm.2020.102112>
- Mitchell, K., Finkelhor, D. a Wolak, J. (2005) The internet and family and acquaintance sexual abuse. *Child Maltreatment*, 10(1):49–60.
<https://doi.org/10.1177/1077559504271917>
- Munro, E. (2011) *The Munro Review of Child Protection: Final report – A Child-centred System*. Llundain: Adran Addysg.
- Nelson, S. (2016) *Tackling Child Sexual Abuse: Radical Approaches to Prevention, Protection and Support*. Bryste: Policy Press.
- Ofsted, Care Quality Commission, Arolygiaeth Cwnstablaieth a Gwasanaethau Tân ac Achub Ei Mawrhydi, ac Arolygiaeth Prawf Ei Mawrhydi (2020) *The Multi-agency Response to Child Sexual Abuse in the Family Environment: Prevention, Identification, Protection and Support. Joint Targeted Area Inspections*. Llundain: Ofsted.
- Pacheco, E., Buenaventura, A. a Miles, G. (2023) "She was willing to send me there": Intrafamilial child sexual abuse, exploitation and trafficking of boys. *Child Abuse & Neglect*, 142(2):105849.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105849>
- Parkinson, D. (2022) *Cefnogi Rhieni a Gofalwyr: Canllaw i'r Rhai sy'n Gweithio gyda Theuluoedd y Mae Cam-drin Plant yn Rhywiol yn Effeithio Arnynt*. Barking: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- Priebe, G. a Svedin, C. (2008) Child sexual abuse is largely hidden from the adult society: An epidemiological study of adolescents' disclosures. *Child Abuse & Neglect*, 32(12):1095–1108.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.04.001>
- Radford, L., Corral, S., Bradley, C., Fisher, H., Bassett, C., Howat, N. a Collishaw, S. (2011) *Child Abuse and Neglect in the UK Today*. Llundain: NSPCC.
- Romanou, E. a Margolis, R. (2019) *'Women as Protectors' Outcomes Evaluation*. Llundain: NSPCC.
- Salter, D., McMillan, D., Richards, M., Talbot, T., Hodges, J., Bentovim, A., Hastings, R., Stevenson, J. a Skuse, D. (2003) Development of sexually abusive behaviour in sexually victimised males: A longitudinal study. *The Lancet*, 361(9356):471–476.
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(03\)12466-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(03)12466-X)
- Salter, M. (2018) Child sexual abuse. Yn DeKeseredy, W., Rennison, C. a Hall-Sanchez, A. (gol.) *The Routledge International Handbook of Violence Studies*. Llundain: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315270265-24>
- Salter, M. (2017) Organized abuse in adulthood: Survivor and professional perspectives. *Journal of Trauma & Dissociation*, 18(3):441–453.
<https://doi.org/10.1080/15299732.2017.1295426>
- Salter, M. (2013) *Organised Sexual Abuse*. New York, USA: Routledge.
- Scott, S. (2001) *The Politics and Experience of Ritual Abuse: Beyond Disbelief*. Buckingham: Gwasg y Brifysgol Agored.
- Scott, S., Williams, J., McNaughton Nicholls, C., McManus, S., Brown, A., Harvey, S., Kelly, L. a Lovett, J. (2015) *Violence, Abuse and Mental Health in England: Population Patterns (Responding Effectively to Violence and Abuse Project, Briefing 1.)* Llundain: NatGen Social Research.

- Serin, H. (2018) Non-abusing mothers' support needs after child sexual abuse disclosure: A narrative review. *Child & Family Social Work*, 23(3):539–548.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12455>
- Seto, M., Babchishin, K., Pullman, L. a McPhail, I. (2015) The puzzle of intrafamilial child sexual abuse: A meta-analysis comparing intrafamilial and extrafamilial offenders with child victims. *Clinical Psychology Review*, 39:42–57.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2015.04.001>
- Seto, M., Buckman, C., Dwyer, R. a Quayle, E. (2018) *Production and Active Trading of Child Sexual Exploitation Images Depicting Identified Victims*. Alexandria, USA: National Center for Missing & Exploited Children/Thorn.
- Smith, N., Dogaru, C. a Ellis, F. (2015) *Hear Me. Believe Me. Respect Me. A Survey of Adult Survivors of Child Sexual Abuse and Their Experiences of Support Services*. Ipswich: Campws Prifysgol Suffolk.
- Sneddon, H., Wager, N. ac Allnock, D. (2016) *Responding Sensitively to Survivors of Child Sexual Abuse: An Evidence Review*. Llundain: Cymorth i Ddiodefwr.
- Song, A., Yoon, Y. a Cho, Y. (2022) The association between polyvictimization in childhood and intimate partner violence and child abuse in adulthood. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(9–10): 6009–6033.
<https://doi.org/10.1177/08862605211073088>
- Stalker, K., Green Lister, P., Lerpiniere, J. a McArthur, K. (2010) *Child Protection and the Needs and Rights of Disabled Children and Young People: A Scoping Study*. Glasgow: Prifysgol Strathclyde.
- Stewart-Brown, S. a Schrader-McMillan, A. (2011) Parenting for mental health: What does the evidence say we need to do? Report of Workpackage 2 of the DataPrev project. *Health Promotion International*, 26(S1):i10–i28.
<https://doi.org/10.1093/heapro/dar056>
- Tener, D. (2021) “I love and hate him in the same breath”: Relationships of adult survivors of sexual abuse with their perpetrating siblings. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13–14):NP6844–NP6866.
<https://doi.org/10.1177/0886260518821462>
- Tener, D., Lusky, E., Tarshish, N. a Turjeman, S. (2018) Parental attitudes following disclosure of sibling sexual abuse: A child advocacy center intervention study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 88(6):661–669.
<https://doi.org/10.1037/ort0000311>
- Tener, D., Newman, A., Yates, P. a Tarshish, N. (2020) Child Advocacy Center intervention with sibling sexual abuse cases: Cross-cultural comparison of professionals' perspectives and experiences. *Child Abuse & Neglect*, 105:104259.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104259>
- Tener, D. a Silberstein, M. (2019) Therapeutic interventions with child survivors of sibling sexual abuse: The professionals' perspective. *Child Abuse & Neglect*, 89:192–202.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.01.010>
- van Toledo, A. a Seymour, F. (2016) Caregiver needs following disclosure of child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(4):403–414.
<https://doi.org/10.1080/10538712.2016.1156206>
- van Toledo, A. a Seymour, F. (2013) Interventions for caregivers of children who disclose sexual abuse: A review. *Clinical Psychology Review*, 33(6):772–781.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2013.05.006>
- Ventus, D., Antfolk, J. a Salo, B. (2017) The associations between abuse characteristics in child sexual abuse: A meta-analysis. *Journal of Sexual Aggression*, 23(2):167–180.
<https://doi.org/10.1080/13552600.2017.1318963>
- Vera-Grey, F. (2023) *Negeseuon Allweddol o Ymchwil I Effeithiau Cam-drin Plant yn Rhywiol*. Barkingside: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- Warrington, C., Beckett, H., Ackerley, E., Walker, M. ac Allnock, D. (2017) *Making Noise: Children's Voices for Positive Change after Sexual Abuse*. Luton: Prifysgol Swydd Bedford.
- Williams, K. a Bieri, D. (2015) An incident-based comparison of female and male sexual offenders. *Sexual Abuse*, 27(3):235–257.
<https://doi.org/10.1177/1079063214544333>
- Y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE) (2017) *Child Abuse and Neglect (NICE Guideline NG76)*. Llundain: NICE.

Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (2020) *Findings from the Crime Survey for England and Wales, Year Ending March 2020*. Titchfield: Y Swyddfa Ystadegau Gwladol.

Yates, P. (2018) 'Siblings as better together': Social worker decision making in cases involving sibling sexual behaviour. *The British Journal of Social Work*, 48(1):176–194.

<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx018>

Yates, P. (2017) Sibling sexual abuse: Why don't we talk about it? *Journal of Clinical Nursing*, 26(15–16):2482–2494.

<https://doi.org/10.1111/jocn.13531>

Yates, P. ac Allardyce, S. (2021) *Sibling Sexual Abuse: A Knowledge and Practice Overview*. Barkingside: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.

Papurau eraill yn y gyfres ‘Negeseuon allweddol o’r ymchwil’

Camfanteisio’n rhywiol ar blant:

- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer staff sy’n gweithio mewn lleoliadau iechyd
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer comisiynu gwasanaethau gofal iechyd
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer yr heddlu
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer comisiynu gwasanaethau’r heddlu yn strategol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer gweithwyr cymdeithasol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer comisiynu gwasanaethau plant yn strategol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer gweithwyr proffesiynol mewn lleoliadau ysgolion
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer gweithio’n amlasiantaethol
- ▶ Bylchau yn y sylfaen wybodaeth

Plant a phobl ifanc sy’n arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol

Effeithiau cam-drin plant yn rhywiol

Nodi datgeliadau o gam-drin plant yn rhywiol ac ymateb iddynt

Plant sy’n derbyn gofal a cham-drin plant yn rhywiol

Cam-drin plant yn rhywiol a gyflawnir gan oedolion

Cam-drin plant yn rhywiol mewn cyd-destunau sefydliadol

Ewch i www.csacentre.org.uk/resources/key-messages

